

ברית מילה לפרשת תזריע

כמה גדולה היא מצוות ברית מילה "שאלמלא היא, לא ברא הקב"ה את עולמו" (נדרים לא ע"ב). חייבים אנו לעיין מה כל כך גדול וחשוב במצוה זו? ובספר "עין יעקב" לדף הנ"ל, גרסו בגמרא: "גדולה מילה שהיא שקולה כנגד כל המצוות". ובדרך הגימטריא זה נכון מאד, כי מכל תרי"ג מצוות, יש רק תרי"ב הנוספות על ברית מילה, ומלת "ברית" גימטריא תרי"ב. אבל ראוי לנו לחפש תוכן פנימי.

פרשתנו פותחת במלים "וביום השמיני ימול בשר ערלתו" (ויקרא יב, ג). לפי ההלכה, למדנו מפסוק זה כי קביעת "ביום השמיני" הוא אפילו בשבת, ולא חוששים לאיסור "חבורה" בשבת. אבל מהר"ל מוסיף היבט פנימי. כי עולם הטבע הוא מבוסס על מספר שבעה. כלומר יש כיוונים שונים לכל דבר מוחשי, ימין ושמאל, פנים ואחור, מעלה ומטה, ובנוסף לכך המרכז. הרי שבעה, אבל מימד של "שמונה" בא לסמל את העולם הרוחני (כן כתב מהר"ל, "נר מצוה", עמ' כא. וע"ע דברי רש"י הירש, "המצוות כסמלים", מהד' מוסד הרב קוק, עמ' 63-76). ולכן אמנם מבחינת הטבע התינוק שנולד הוא בריא וטוב עם ערלתו. אבל מבחינת "השמיני", העולם העל-טבעי, יש להסיר מהילד את ערלתו. זהו הרעיון של שמונת ימי חנוכה. זהו הרעיון של "שמיני עצרת". זהו הרעיון של חג השבועות, בתחילת השבוע השמיני מאז פסח.

כל מה שהזכרנו עד כה שייך לעולם הרמז. אבל נרצה לדעת לפי פשוטו, מהו הענין הגדול של "ברית מילה", עד שאין לנו כניסה לארץ ישראל מבלעדיה? הרי נאמר בבראשית (י"ז, ז"ח) ואמרו חז"ל: "אם מקיימין בניך את המילה, הם נכנסים לארץ. ואם לאו, אין נכנסין" (בראשית רבה פרשה מו). וכן ראינו כי יהושע מל את בני ישראל, לפני כניסתם לא"י (יהושע ה', ב'ט). עיין פרקי דר' אליעזר (פרק כ"ט).

שמה נמצא פתרון לזה בדברי רמב"ם ("מורה נבוכים", ח"ג פרק מ"ט). הוא נותן שלשה נימוקים. ראשון שבהם, והוא מגדיר אותו "הגדול שבסיבות המילה", הוא כדי לרסן את מדת התאוה. כאשר אותו אבר עבר ניתוח "והוטף ממנו דם", מוחלש כחו. [הגאון ר' יוסף קאפח מביא לזה סימוכין מדברי חז"ל שהמילה מכחיש כח ההולדה (מעילה יז ע"א)]. ע"י מעשה זה מוצא האדם עזר לא להיות להוט אחרי תאוה זאת, אם לא שמגרה בעצמו יצר הרע.

מביא הרמב"ם: "עוד ענין אחר חשוב מאד, שיהיו כל בעלי השקפה הזו, כלומר סוברי יחוד ה', יהיה להם סימן אחד גופני הכוללם, ולא יוכל מי שאינו מהם לטעון שהוא מהם והוא נכרי".

ומוסיף אחר כך נימוק טוב לברית המילה: "וידוע גם ערך האהבה והעזרה המתפתחים בין בני אדם אשר כולם באות אחד וכו'. וכך כל הנימול הרי הוא נכנס בברית אברהם, ומתחייב בבריתו להיות בדיעה [היהודית] על יחוד ה', 'להיות לך לאלהים ולזרעך אחריו' (בראשית י"ז, ז). וגם זה הוא ענין חשוב כמו הראשון [שהזכרנו] בטעמי המילה, ואולי אף יותר חשוב מן הראשון!" עכ"ל.

אחר כך מאריך הרמב"ם לנמק מדוע מלים את התינוק בגיל כל כך צעיר, לשמונה ימים. ובדורנו זכינו לידיעה רפואית. ידוע שהתינוק זקוק לחומרי קרישה [הפרוטרו-תרומבין] כדי לעצור דמם (אותיות ד"מ מנוקדות בסגול) מוגדל מפני פעילות כירורגית של המילה. מיום לידתו ועד יום השמיני לחייו, מתבשל גורם קרישה זה [פיברין] ע"י הכבד, ע"י פעולות שרשרת ע"י אנזימים, עד שמגיע למינון הנורמלי ונשאר כך בדמו לכל ימי חייו. אבל לפני זה המילה היא סכנה לחייו. אבל הנה פלא. ביום השמיני עצמו המינון מגיע אל 110% ביחס למה שנשאר בו באופן נורמטיבי לשאר ימות חייו. כלומר הקב"ה הכין זאת בבריאה לקראת יום השמיני, ומנע מילת התינוק לפני יום זה (חוץ ממקרים יוצאים מהכלל). [תגלית זו היא של דר. ג'יימס קוויק, ביוכימאי מאוניברסיטת מרקט, ויסקונסין, ארה"ב. הידיעה מתועדת בספר "אסיא", כרך ג', עמ' 384, ועיין גילויים נוספים ב"המהפך" של הרב זמיר כהן, ירושלים, תשס"ה, עמ' 150-153].

אבל בלי ספק יש בענין ברית מילה סודות רבים. כך אמרו חז"ל: "סוד ה' ליראיו. איזהו סוד ה'? זו מילה שלא גילה אותה מאדם [הראשון] ועד עשרים דור, עד שעמד אברהם [אבינו] ונתנה לו" (בראשית רבה פרשה צט). וכן "לא גילה הקב"ה מיסטורין של מילה אלא לאברהם" (תנחומא, לך לך, יט). נרצה לחתור לאמת, מה הוא הסוד? נראה לפרש, מדוע כתוב "נעשה אדם בצלמנו" (בראשית א', כ"ו) בלשון רבים? והרי כתוב אחרי זה "ויברא אלהים את האדם" (א', כ"ז) בלשון יחיד. וכן כתוב "וייצר ה' אלהים את האדם" (ב, ז), שוב בלשון יחיד. אלא בנוסף לפירוש חז"ל (המובא ברש"י) על "נעשה אדם", אפשר לומר שהכוונה היא שהאדם ישתתף הוא עצמו עם הקב"ה ביצירת האדם ותיקונו. אמנם הקב"ה כבר יצר את הולד, אבל ציוה לנו להוסיף לו שלימות ע"י סילוק הערלה, ולכן כתוב הפסוק בלשון רבים, עשייה גם ע"י ה' וגם ע"י האדם.

וכך אמר רבי הושעיא לאותו פילוסוף שאין אנו כוססים חטים אלא טוחנים ואופים ומתקנים אותם לשימושנו. כמו כן אנו מתקנים את גוף האדם (בראשית רבה, פרשה יא. וכך הוא במדרש תנחומא, תזריע, פסקא ה, דברי רבי עקיבא). זאת אומרת, האדם נהיה שותף עם הקב"ה בהשלמתו של האדם, וזהו סוד גדול. וגם האיש וגם האשה (האב או האם) יש להם חלק במצוה זו (כמבואר במסכת ע"ז כז ע"א). וכאשר אדם מקיים מצוה זו בבנו, הרי זה כאילו קיים המצוה בגוף של עצמו. כי בהכרח קיום המצוה הוא בגיל כה מוקדם, לבל ירגיש הילד כל כך את עוצמת הכאב וזאת מפני שחושיו והכרתו אינם מרוכזים. עיין טעם שכתב הרמב"ם (מורה נבוכים דף שצ"ט, טעם שני). וגם במהרה

יסיח התינוק דעתו ממה שאירע לו. לכן אין האדם מקיים מעשה זה בגוף עצמו כי אם בבנו.

כל יהודי באשר הוא, אפילו הידרדר בחטאים חמורים, סימן ברית זו היא המגינה עליו. ולכן התפלל שמשון לפני הקב"ה: "אפילו אם אין ביני לבינם [לפלשתים הערלים] אלא המילה הזאת, כדאי הוא שלא אפול בידם" (בראשית רבה, פרשה צ"ח, פסקא י"ג). וגם בימינו, היא זכותנו הנפלאה. כי כידוע אין לערבים מנהג פריעה, וחז"ל לימדו "מל ולא פרע את המילה, כאילו לא מל" (שבת קלז ע"ב). לכן אנו יודעים, "אע"פ שאין לישראל מעשים טובים, הקב"ה גואלם בזכות המילה" (מדרש אגדת בראשית, פרק י"ז).

ישראל שהם נימולים, תפילתם נכנסת לפני הקב"ה כריח ניחוח" (ילקוט שמעוני, תהלים, רמז תתע"ג).

כמה מעלות טובות למדנו מפסוקנו "וביום השמיני ימול בשר ערלתו".